

Recensioner.

Körverk:

På *Georg Kallmeyers* förlag, Wolfenbüttel, föreligga ett antal intressanta verk, dels förklassiska, dels moderna. Av de förstnämnda torde *Johann Rosenmüllers* *Acht Begräbnisgesänge* vara mest bekanta; en av dem, "Värld farväl", står ju upptagen i vårt Hymnarium. Även de övriga (alla för 5 stämmor) torde genom sin enkla, rena skönhet kunna förvärva samma popularitet. — Ett annat häfte innehåller två körsatser av *Schütz*: slutkören ur julatoriet samt 150:de psalmen; präktiga lovsånger! — Samma förlag utgiver en serie gammal andlig och världslig körmusik, "Das Chorwerk", i utmärkt utstyrsel. Största intresset tilldrager sig *Heinrich Isaacs* *Missa carminum*, alltså en mässa, enligt tidens sed uppbyggd över bekanta sånger. Så möter t. ex. den bekanta *Innsbruch ich muss dich lassen* som *cantus firmus* i *Christe eleison*-satsen. — Ett hypermodernt verk på samma förlag är *Ernst Pepings* *Hymnen 1929*, som ställer oerhörda krav på träning i moderna tongångar på såväl kör som åhörare. —

Några utomordentliga prov på god kyrkomusik av i dag har *Wilhelm Hansens* *Musik-Forlag* utgivit i *Tre Psalmer* för Solo, Kor och Orgel av *N. O. Raasted*, op. 34. De tre psalmerna (24, 90 och 130) äro föremål för en i bästa mening kyrklig musikalisk behandling; körpartierna äro väcklingande och utan större svårigheter, genomgående stödda av orgeln. En god anvisning giver kompositören; att solostämman kan utföras av några röster tillsammans. Därigenom kringgås svårigheten att finna solist i mindre förhållanden, samtidigt som den kyrkliga karaktären befrämjas. — Rekommenderas på det allra varmaste! —

Vårt östra grannland bereder sig att fira kyrkosångshögtid och har därför utgivit en samling hymner, som skola uppföras: *Sjutton sånger* för blandad kör — med blandat innehåll, alltifrån *Palestrina* över *Pachelbel* (vars psalm 98 är ett värdefullt tillskott till tacksägelsedagen!) och *Bach* fram till de nu levande finländska kyr-

komusikerna. — Samma förlag, *För-samlingsförbundets*, har utgivit ett häfte, sammanställt av *Molins-Mellberg* och genomkomponerat av *Heikki Klemetti* med "församlingskoraler" och allt, benämnt *Botvesper*. Med kyrkomusik i strängare mening har det endast namnet gemensamt; det hela är hållet i den dramatisk-romantiska stilen. Om man bortser från den gudstjänstliga avsikten, så måste man rent musikaliskt erkänna åtminstone vissa partiets värde; orgelförspelet t. ex. har en rent suggestiv kraft. — *Sune Carlssons* "Kyrkokantät" på *Fazers* förlag har en avgjort mera kyrklig prägel; den musikaliska jämvikten störes dock av den överdrivet magnifika slutkoralen ("Nu tackar Gud, allt folk", med 2 trumpetor och 3 basuner i fff, orgeln fullt verk), som kommer något omotiverat efter den eljest rätt stillsamma musiken. —

På *Nordiska Musikförlaget* ha utkommit några a-capella-körer, som utgöra en högst värdefull tillökning av repertoaren på detta i mänskorens förlovade land något styvmoderligt behandlade område. Främst står avgjort *Knut Håkanssonss* tonsättning av *Karlfeldts* "Brusala". Den tacksamma texten har fått en kongenial musik, som bör stå på alla blandade körens repertoar! — *J. Olov Lindbergs* *Vårsång* är även tacksam, en enkel och tröjartad hembygdssång är *Johan Norrmans* "Sång till Södermanland", och slutligen har *David Ahlén* arrangerat *Merikantos* bekanta "Säg minnes du psalmen" för solosång med ack. av blandad kör.

I. S.

Hymnserien på *Diakonistyrelsens* *Bokeförlag* har fått ännu en kraftig tillökning av hymner för den senare hälften av den festliga delen av kyrkoåret. Ett par passionssaker ha kommit med, en smula post festum: finast är *Mich. Praetorius'* sättning till *O Guds lamm*. *O. Olsson* har arrangerat en medeltida mel. till nattvardspsalmen: *Jesus Kristus* är vår hälsa. För påsken föreligger nytryck dels av *Bachs*: *Vak upp, ty natten är för-*

bi dels av Francks: Livets furste och dels av Moréns: Låt oss fröjdas, gladligt sjunga. För bönsöndagen erbjuds Prætorius: Bed trägen och Widéens: Jag vet en blomma fin och skär samt ett tarvligt arrangemang av en mig obekant herre vid namn Montu över en dålig parafras av Fader vår. Till den andra böndagen äro avsedda: Bachs sättning av svenska psalmen 120 och "Saliga de som höra Guds ord" med musik dels av L. Hellvig (en gammal bekant) och dels av J. Morén. Himmelsfärdsdagens ämne såsom Wallin besjungit det i sv. ps. 114 uppträder i musikaliska omskrivning i icke mindre än tre versioner: N. Herman—Bach, H. Schütz och M. Prætorius; för samma högtid har nyutgivits Franck-Moréns: Uppfaren är vår Herre Krist! Pingstdagens hymner äro: Kom helge Ande, Herre god ur Pie cantiones; Lagergrens: Helige Ande, glädjenes Ande, O. Olssons: Helige Ande, o du himlens duva och Daniel Olson: Helige Ande, sanningens Ande, den senare veterligen förut ej publicerad. Trefaldighetssöndagens för övriga tillfällen även mycken användbara hymner äro: Rogers: Dig, o Gud Fader, vare pris, Bachs arrangemang av Gloria Patri till IX:e psalmtönen och av Gæstorius: Dig fader, som oss skapade (Mel. til sv. psb. 252.) Gammal och bekant förefaller nu Rincks Lov, pris och ära och Mendelssohn: Ära vare Fadern. Till sist må nämnas de två lovsångerna: Jomelilis: Sjungen till Herrens ära, och koralen 638 i Bachs sättning.

A. A.

*

Körsången, sångsamling för blandad kör utgiven av Sveriges Körförbund, häft. 2, Stockholm. Pris 1: 50.

Den redan tidigare omnämnda andra delen av denna sångsamling ligger nu färdig. För kyrkligt bruk äro blott två, större saker avsedda: Olssons Advent och J. Moréns: Jubelmotett och en, till omfånget mindre: Widéens: Vi för korset ödmjukt falla. Därtill fogas vackra folkvisearrangemanger av D. Wikander och G. Lundborg och ett par svenska original: Hj. Boberg: Vårblåt och G. Nordquist: Sommarvisa. Goda saker.

A. A.

Solosång:

Johann Sebastian Bachs geistliche Sologesänge. Ein Führer für den praktischen Gebrauch von Walter Engelhardt. Bärenreiterverlag 1930.

Kring den "femte evangelisten" spirar en litteratur, som i mångsidighet snart tycks kunna jämföras med litteraturen om de fyra första. Det finns kommentarer i mängd, t. o. m. "ordlistor" och "grammatik" (Schweitzer), litterära och historiska analyser o. s. v. Nu föreligger även vad man skulle kunna kalla en konkordans, och en mycket förtjänstfull sådan. Ovan nämnda arbete är nämligen ett register över Bachs solosånger, ordnade dels efter kyrkoårets viktigaste fester, dels efter andra uppslagsord, såsom sorg, förtröstan, den barmhärtige samariten, etc. Det utgör alltså ett förträffligt hjälpmedel då det gäller att uppställa program för musikgudstjänster eller konserter med enhetlig prägel. För varje nummer angives varifrån det är hämtat och för vilken röst det är skrivet samt i vissa fall förslag till textändringar. Det lilla häftet kan utan överdrift betecknas som outhärligt för kantorer och andra som ha att ordna kyrkomusikstunder med solist-inslag.

I. S.

För orgel:

Patrik Vretblad: Koralfantasi för orgel, op. 40 n:r 1. Stockholm, Elkan & Schildknecht, Emil Carelius. — Pris 1.50.

Det är koralen 271: Loven Gud i himmelshöjd! som inspirerat Patrik Vretblad till den orgelfantasi som nu föreligger i musikhandeln. Den — uppriktigt sagt — ganska triviala melodien har, tack vare att en verklig "orgelmänniska" tagit hand om den, visat sig vara ett rikt fruktbarande frö, ty denna Fantasi är ett i hög grad njutbart stycke orgelmusik; utförbart även på tvåmanualliga orglar av medelstorlek, tacksamt att registrera och lätt tillgängligt för åhöraren. Stycket är gjort i form av ett Tema med variationer, men dessa variationer äro av ett fyndigt och välklingande slag och utmynna i ett strålände forte, där församlingen — om man så vill — kan medverka med avsjungandet av psalmen. Svårighetsgraden är måttlig.

Alltså ett nummer som med fördel kan användas vid högtidsgudstjänster och kyrkliga möten, men som dessutom också borde kunna tillhöra varje organists repertoar.

O. O.

Om orgel:

Carl Elis: Neuere Orgeldispositionen. Bärenreiterverlag 1930.

Detta lilla häfte innehåller en ytterst intressant samling av dispositioner av de senaste årens tyska orglar. Den visar påfallande, hur den nya "Orgelbewegung" går segrande fram. Det är en väldiga skillnad mot de tyska orglarna från ett 10-tal år tillbaka — och de svenska av i dag! En svensk organist skulle troligen känna sig rätt bortkommen inför t. ex. följande disposition: Flautado 8, Gedacht 8, Prinzpal 4, Nasat 2 $\frac{3}{4}$, Nachthorn 2, Glöckleinton 2 o. 1; pedal Rankett 16. — Var är Voix céleste? Var Borduna 16? — Kanske är skillnaden mest påfallande just i fråga om fot-talen. I Sverige byggs alltså knappt någon orgel, om än aldrig så liten, utan Borduna 16 i man. — I dessa dispositioner finns detta fottal representerat först i orglar med inemot 20 st. Däremot dominera över-tonsstämmor och mixturer — en glädjande återgång till det klassiska orgelbyggeriets principer.

I ett intressant förord redogör utg. för de nyare orgelprinciperna. Dit hör, utom det ovan sagda, att den specifika orgelklangen gynnas på "orkesterorgelns" bekostnad: Stråk- och andra imiterande stämmor utbytas mot principaler, vida flöjter och andra karakteristiska orgelstämmor. — Vidare återgår man från den traditionella "manual-orgeln", där de olika manualerna blott representera olika styrkegrader, till den klassiska "verk-orgeln", där var manual är ett självständigt orgelverk, likvärdigt i styrka men med karakteristisk klangfärg. På sina håll bygger man rent av "Rückpositiv". — En annan god sak är att pedalen även i relativt små orglar förses med en 4-fotsstämma, ev. transmitterad; envar som spelar t. ex. Bachs orgelkoraler har säkerligen ofta saknat en sådan. — Karakteristisk är slutligen utgivarens förakt för tekniska hjälpmedel; allt vad man i den vägen får veta, är antalet koppel i resp. orgel. I företalet motiverar han

detta därmed att dylikt ej har något med instrumentets musikaliska egenskaper att göra — onekligen en sund reaktion mot senare tidens slaviska beundran för de moderna bekvämligheterna! — Allt som allt är boken ett vittnesbörd om en glädjande utveckling; när få vi bevittna en liknande här hemma?

I. S.

Kyrkokonst.

Johnny Roosval, Romansk konst. Stockholm 1931.

Den långsamt framskridande Bonniers allmänna konsthistoria har i dagarna riktats med en ny del med titeln Romansk konst av professor Johnny Roosval. Då dess innehåll uteslutande begränsats till de kyrkliga konstminnena bör den icke förbigås här.

En allmän konsthistoria är, säger Roosval i inledningen, som yttersta domen: "Allt måste fram i dagen på en gång och i samma ljus, alla måste mätas med samma mått och få sin rätta plats". Att åstadkomma ett rättvist domslut och samtidigt hålla begränsningens svåra konst överstiger nästan mänsklig förmåga. För att gå i land därmed måste man välja en uppställning, som i sig själv begränsar materialet och ger det en viss översiktlighet. Förf. har tack vare sin grundliga lärdom och sin alltid friska syn på konstföreteelserna kunnat ur virrvarret av svårtolkade och ofta vantolkade monument utvinna synpunkter, vilka på samma gång instänga och klargöra materialet. Han har lyckats detta tack vare en ny konstgeografisk indelning. I stället för de stora geografiska enheter, som vi vanligen räknar med och vilka sammanfalla med statsbildningarna, har han valt mera omfattande och täckande. Han kallar sådana för block. "Ibero burgundiska blocket" omfattar sålunda södra Frankrike och norra Spanien, "Sachsisk-baltiska blocket" norra Tyskland, Danmark, Sverige, Finland och Östersjöprovinserna. Konstföreteelserna inom ett sådant block äger en viss ensartad prägel liksom stilskiptningarnas upprästande i tiden.

Klarläggandet av utvecklingen inom dessa konstblock utgör huvudframställningen i boken. Med särskild tonvikt framhålles också de förbindelser, som kunna spåras blocken emellan t. ex. tack vare pilgrimsvägarna.

Det vittnar fördelaktigt om den höga nivå, på vilken vår konstvetenskap befinner sig, att en svensk forskare här framträder med en sådan lärdom och framställningskraft. Visserligen äger boken icke den populära skildringens s. k. förtjänster, och stundom blir kanske upprädan det av monument någon gång väl tyngande, men man kan aldrig klandra den för torrhet och tråkighet. Tvärtom; Roosvals stil äger en charm

och en uttrycksfullhet, som står till få konstlärdas förfogande. De talrika reproduktionerna förhöja ytterligare värdet.

Tack vare "Romansk konst" av J. Roosval äger äntligen den kyrkikonstintresserade i vårt land en möjlighet att förskaffa sig en fast och klar bild av den europeiska sakralkonstens märkligaste period.

Bengt Cnattingius.

Meddelanden.

Val. Till domkyrkokapellmästare vid Lunds Domkyrka har av Lunds Domkapitel utsetts musikdirektören A. Runbäck, Båstad.

Till innehavare av förenade tjänster ha utsetts: i Aseda, Krb. S. Nelzén, Stora Råby; i Vena Kalm. O. Lundin, Rommele, Upphårad; i Rönnäng, Gtb. E. Bromander, Björkö; i Naum, Skb. E. Ringman, Gårdhem; i Sparrsätra, Upps. G. Eriksson, Gräsön; i Norrala, J. Karlsson, Svenskbyn.

Till organist och kantor i Vadstena musikdirektör Bengtsson, Sundsvall.

Orgelsektionen inom Kyrkosångens Väners Centralkommitté, vilken står under musikdirektör Waldemar Ahléns ordförandeskap har att ärligen till Centralkommittén ingiva rapport över vad sig inom riket under året på området tilldragit haver. Sektionens ordförande vädjar därför till organister och kompositörer att vänligen till honom insända nytvignva orgelmusikaler, dels och meddelanden om mera regelbundet återkommande orgelaftnar, resp. konserter o. s. v. Direktör W. Ahléns adress är: Upplandsgatan 43, 3 tr., Stockholm.

Bachkonserter. I samband med Engelbrektskyrkans 25-årsjubileum — d. 3 maj — har Bachs h-moll-mässa utförts under ledning av kyrkans kantor musikdirektör David Ahlén.

I Upsala Hel. Trefaldighets kyrka har Kyrkl. Frivilligkårens kör under ledning av fil. kand. I. Sahlin utfört ett Bachprogram med bl. a. Actus Tragicus och kantaten: Wachet auf.

Liturgisk-kyrkomusikalisk kurs anordnas i Växjö den 7—9 juli. Medverkande äro musikdirektör A. An-

drén, Örebro och J. D. Becker, Kalmar samt pastor A. Adell. En körledarkurs planeras i Katrineholm den 20—25 juli under medverkan av docent G. Lindberg, musikdirektör Andrén och kyrkoherde Allard. Härnösands stifts kyrkosångsförbund och stiftskretsen av K. S. V. anordna kyrkosångsmöte i Sundsvall den 1—4 oktober.

Körsång men icke solosång i den norska högmässan. Det norska kyrkodepartementet har efter remiss till biskopsmötet utsänt en rundskrivelse till prästerna om vissa punkter i Alterbok för den norske kirke. Anledningen är de avvikelser, som under senare år ägt rum, i synnerhet i fråga om det musikaliska. I skrivelsen inskärpes att den efter trosbekännelsen tillåtna körsången är den enda, som altarboken tillåter i högmässan. Önskar man bruka körsånger flerstädes är den naturliga platsen härför *före* ingångsbönen, efter orgelpreludiet eller efter gudstjänstens avslutning mellan bönen och de 3×3 klockslagen. För solosång öppnar altarboken plats endast vid utvidgad aftonsång, aldrig vid högmässan, varest solosång icke må förekomma. Alla sångtexter skola på förhand vara godtagna av prästen.

Den 32:a kyrkosångsdagen för Tysklands evangeliska kyrkosångsförbund hålles enligt utfärdad inbjudan den 6—8 juni i Dortmund. Vid söndagens festkonsert utföres Dettinger Te Deum av G. F. Händel och Nun ist das Heil und die Kraft av J. S. Bach. På måndagen håller Geheimrat Professor Eger, Halle, föredrag över: Fordringar på en nutidsagenda. Anmälningar före den 25 maj till Evangelisches Gemeindeamt, Dortmund., Klosterstr. 18.